

38. De verdeeldheid van de menigte

Joh. 7:37-53

Vanaf het Loofhuttenfeest zijn er nog maar zes maanden tot aan Pasen. En deze laatste zes maanden heeft Jezus in Jeruzalem en omgeving doorgebracht. Een deel van die tijd heeft Hij besteed aan openbaar onderwijs. Dat loopt in het verhaal van Johannes tot en met hoofdstuk acht. Deze beide hoofdstukken laten de totale verwerping zien van de verkondiging van Jezus. Daarna zijn er nog maar incidenteel twistgesprekken met de Farizeeën en schriftgeleerden, en richt Jezus zich steeds vaker tot de discipelen zelf. Zij worden vanaf hoofdstuk 9 nadrukkelijk voorbereid op de laatste gebeurtenissen van Pasen. In het gedeelte dat wij vandaag zullen lezen, vinden we de laatste grote proclamatie van Jezus, op de laatste dag van het Loofhuttenfeest. En we vinden vier reacties op deze proclamatie van vier verschillende groepen.

Jezus geeft onderwijs in de Tempel. En dat onderwijs heeft als kern, dat Hij heeft verklaard, geproclameerd, wie Hij is. Hij heeft tegen de mensen gezegd dat Hij de Christus is, de Zoon van God. Hij heeft vanuit de Schriften duidelijk gemaakt dat Hij de vervulling is van de profetie. Heel het onderwijs van Jezus dat we in de vorige hoofdstukken hebben leren kennen, zal hier opnieuw aan de orde zijn geweest. En er komt nu een dringende toon in Zijn stem. In vers 28 schreeuwt Jezus Zijn boodschap uit. En in vers 33 maakt Hij duidelijk dat er nog maar een korte tijd is om Hem te zoeken en te vinden. Het antwoord tot dusver van de inwoners van Jeruzalem, van de feestvierende menigte, van de Farizeeën en overpriesters komt steeds op hetzelfde neer. Aarzeling, twijfel, verwerping, spot – ongeloof. Dat is de reactie op deze, op zich feestelijke proclamatie. De Boodschapper van de Heer is naar Zijn Tempel gekomen. En Hij spreekt woorden van bevrijding en verlossing. Maar Hij wordt niet geloofd.

Er zijn vijf verschillende reacties van vijf verschillende groepen op de proclamatie van Jezus. Laten we eerst eens kijken naar deze proclamatie zelf, die we vinden in vers 37 tot en met 39. Jezus zegt

hier in andere bewoordingen precies hetzelfde wat Hij al eerder heeft gezegd. Het is de laatste, de grote dag van het feest. Jezus roept, schreeuwt: "Als iemand dorst heeft, laat hij tot Mij komen en drinken." Een bijna wanhopige schreeuw tegenover het volk om Hem nu eindelijk aan te nemen. Hij schreeuwt hier niet uit woede, zoals in vers 28. Daar gaat het om Zijn reactie op de verwerping van de inwoners van Jeruzalem. Hier gaat het om een uitnodiging, een appèl. En opnieuw bestaat dat uit een claim over Zichzelf. Wie dorst heeft, mag tot Jezus komen en drinken. Dat is taal die we al hebben ontmoet in hoofdstuk 4. Daar zegt Jezus tegen de Samaritaanse vrouw, dat zij had kunnen vragen om het levende water. "Wie drinkt van het water dat Ik hem zal geven, zal in eeuwigheid geen dorst meer krijgen. Maar het water dat Ik hem zal geven, zal in hem een bron worden van water dat opwelt tot in het eeuwige leven." (4:14) Nu lag het in dat hoofdstuk voor de hand dat Jezus de vergelijking met het levende water maakte. De bron van Jakob was immers "levend water" in de taal van die tijd. Het was geen bak met regenwater, maar werd gevoed door onderaardse stromen. Maar er is hier opnieuw een bijzondere reden om juist op de laatste dag van het Loofhuttenfeest de metafoor van het water te gebruiken.

Het Loofhuttenfeest was het derde grote feest in Israël, en werd gevierd zo tussen 15 en 22 oktober. Dat is in de Joodse maand Tishri. Het was een gedachtenis aan de reis door de woestijn. Daarom moest iedereen in tenten en loofhutten wonen. Zo ongeveer de gehele bevolking van Israël zou een week lang in Jeruzalem zijn voor dit feest. Elke dag liepen de mensen naar de Tempel met de vruchten en takken die volgens Leviticus 23 waren voorgeschreven. En de rabbijnen hadden bedacht, dat al deze takken bij elkaar werden gebracht en dan als een dakbedekking boven het altaar werden gerangschikt. En terwijl ze de takken op die manier boven het altaar plaatsten, had de priester in zijn hand een gouden watervat van ongeveer een liter, dat hij ging vullen in de bron van Siloam. Dan liep hij terug naar de Tempel door wat ze de waterpoort noemden, en stond weer bij het altaar in de voorhof terwijl iedereen de woorden van Jesaja 12:3 uitsprak: "U zult met vreugde

water scheppen uit de bronnen van het heil." En dat had de priester op een symbolische manier dan ook net gedaan.

Dat water werd de Tempel ingedragen en uitgegoten naast het altaar. En dan zong iedereen het zogenaamde Hallel, dat is Psalm 113 tot en met 118. God werd geprezen met deze psalmen, en om de samenzang te begeleiden was er een koor van Levieten en begeleiding van fluitspelers. Daar stonden dus al die mensen die hadden bijgedragen aan de dakbedekking van het altaar, en ze zagen het water gehaald worden en ze zongen. Dat werd elke dag gedaan. De ene groep na de andere. Op de laatste, grote dag van het feest, liepen de mensen ook nog eens zeven keer rondom het altaar. Net zo vaak dus als de Israëlieten gelopen hadden rondom Jericho waarna de muren waren gevallen. Op die laatste dag werd herinnerd aan de intocht, aan de overwinning op Jericho als het einde van de woestijnreis. Dat was de ceremonie op de laatste grote dag van het Loofhuttenfeest. Maar juist op die laatste dag, de achtste dag van het feest die aan de zeven voorgeschreven Bijbelse dagen was toegevoegd, werd er geen water geplengd. Dat maakt de uitnodiging van Jezus hier ook zo bijzonder. Het symbool van het water ontbrak op die dag. Maar Jezus, de bron van het levende water is nu Zelf aanwezig op het feest.

Juist op dat moment, bij het rondlopen rond het altaar, of na het zingen van de psalmen, moet Jezus het hebben uitgeschreeuwd, en heeft Hij boven alle geluid en geraas uit geproclameerd: "Als iemand dorst heeft, laat hij tot Mij komen en drinken." Waarom zegt Hij dat juist op dat moment? Daar zit een oordeel in. Zoals we lezen in Jeremia 2:13, waar de profeet spreekt: "Want Mijn volk heeft een dubbel kwaad gedaan: Mij, de bron van levend water, hebben zij verlaten, om zich bakken uit te hakken, lekkende bakken, die geen water houden." Het gouden watervat, de takken en vruchten, het hele Loofhuttenfeest spreekt van de bevrijding. Maar Jezus is de Bevrijder. Hij is in Zijn eigen persoon, de Bron van levend water.

Drie woorden spreekt Hij dus. **Dorst** – komen – drinken. In de eerste plaats moet je je eigen nood leren kennen. Je moet beseffen

en weten dat je dorst hebt in je ziel. Je moet het verlangen naar vrede en bevrijding en vergeving ontdekken. Als je deze dorst niet voelt, dan zul je ook niet komen. Dorst is het eerste vereiste. Dat was in het hart van Nicodemus toen hij bij Jezus kwam. Jezus wist wat in zijn hart was en sprak hem dan ook onmiddellijk aan met het woord van de wedergeboorte. Je kunt je eigen dorst niet lessen. Je hebt het levende water nodig dat alleen Jezus kan geven. Maar Nicodemus wilde deze woorden niet begrijpen en kwam niet tot Jezus, althans niet op dat moment.

Komen. Dat verwijst naar de wil, zoals we eerder gelezen hebben "Als iemand de wil heeft om Zijn wil te doen" (7:17). Je moet het dan ook nog eens willen. Zo lezen we het ook in Johannes 6:36. "Maar Ik heb gezegd dat u Mij wel gezien hebt" – en Mijn woorden gehoord hebt, en de tekenen gezien hebt – "en toch gelooft hij niet." Waarom niet? Omdat zij niet wilden. Ze hebben het getuigenis van Jezus in de Schriften gehad. Het Oude Testament getuigt van Jezus. "En toch wilt u niet tot Mij komen opdat uw leven hebt." – Waarom niet? Omdat zij het niet gewild hebben. En waarom hebben zij het niet gewild? Omdat zij de duisternis meer hebben liefgehad dan het licht. (Johannes 3:19) Maar iedereen die wel met zijn wil instemt met deze prediking, die komt tot Jezus. En dan is er de keerzijde. Want: "Niemand kan tot Mij komen, tenzij de Vader, Die Mij gezonden heeft, hem trekt." (Johannes 6:44) Wanneer iemand dan tot Jezus komt, zijn nood inziet en zijn verlossing wil, dan is dat ook nog eens geen prestatie. Dat is weer dezelfde dubbelzinnigheid die we eerder vonden, dat iemand de verantwoordelijkheid heeft om te geloven in Jezus, maar dat tevens dit geloof hem geschonken wordt in de wedergeboorte. En nogmaals, de simpele oplossing van deze dubbelzinnigheid is deze: dat ik God mag vragen of Hij aan mij geloof wil schenken.

En dan het derde: **drinken**. De rijke jongeling komt tot Jezus. Maar als Jezus hem vraagt om zijn rijkdom op te geven en Hem na te volgen, gaat hij bedroefd heen. Hij kwam en ging weer weg. Maar je moet komen en dan drinken, het eigendom van Jezus worden, een volgeling van Jezus worden. Je kunt van de dorst sterven naast

een bak met water, als je niet drinkt. Je moet je Jezus "toe-eigenen". En het mooie is, dat dat een eenmalige gebeurtenis is met verstrekkende consequenties. Het water dat Jezus geeft om je dorst te lessen hoef je niet steeds opnieuw te drinken, maakt je niet afhankelijk, maar wordt in jou een bron van water. Of met andere woorden, je neemt niet alleen een slok, maar de bron van het levende water neem je in jezelf op. Dat had Jezus ook gezegd tegen de Samaritaanse vrouw. Het water dat Jezus zou geven zou een bron worden van water tot in het eeuwige leven. Hier zegt Jezus datzelfde met een verwijzing naar de woorden van Jesaja 12, dus precies de woorden die op het Loofhuttenfeest door de menigte werden gezongen. Zo lezen we het in vers 38: "Wie in Mij gelooft, zoals de Schrift zegt" – aanhakend bij het Schriftwoord dat deze mensen net hebben uitgesproken – "Stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien."

Met de woorden "zoals de Schrift zegt" wordt trouwens niet specifiek een enkel vers geciteerd. Het is een uitdrukking die Johannes vaker gebruikt wanneer Jezus bedoelde dat het onderwijs van het Oude Testament in het geheel tot een bepaalde conclusie moest leiden. Een veelheid van teksten is in de woorden van Jezus hier samengetrokken. We kunnen in de eerste plaats denken aan een verwijzing naar dezelfde tekst van Jesaja, die ook door de mensen werd geciteerd. Hier kun je ook denken aan de profetie van Ezechiël die spreekt over water dat van onder de drempel van de Tempel naar het oosten stroomt. En dat is water dat allerlei vruchtbomen tot bloei brengt, waarvan de vrucht tot voedsel zal dienen en het blad tot genezing. (Ezechiël 47:1, 12) In ieder geval gaat het erom, dat Jezus de oorspronkelijke bron is van het levende water waaruit alle heil voor de mens voortkomt, en dat de gelovige nu tot een bron wordt in de zin, dat hij een kanaal is waar doorheen dit levende water naar de wereld toestroomt. In het vierde hoofdstuk van Johannes gaat het dus om de gedachte dat de bron van het levende water in jou zelf is, en hier gaat het erom dat jouw leven in de navolging van Jezus een kanaal kan zijn waardoorheen dit levende water doorstroomt naar de wereld.

En dan is er een belangrijke toevoeging van de apostel zelf over de betekenis van deze uitspraak. Vers 39: "En dit zei Hij over de Geest, Die zij die in Hem geloven, ontvangen zouden; want de Heilige Geest was er nog niet, omdat Jezus nog niet verheerlijkt was." Johannes begrijpt deze uitspraak van Jezus dus zo, dat zij pas bewaarheid kon worden na de komst van de Heilige Geest. Dus ook pas na Zijn dood en opstanding. Dat is dus de reden dat het gelovige een kanaal kan zijn voor het levende water. Daar zit opnieuw helemaal geen eigen verdienste in. Het levende water begon te vloeien, na zes maanden en 40 dagen toen de Hemelvaart van Jezus plaatsvond en zij een paar dagen later op de Pinksterdag de Heilige Geest ontvingen. Wat betekent dat dan? Op welke manier wordt dan duidelijk dat deze stroom van levend water door de discipelen van Jezus heen naar de wereld toestroomt? Is het niet in de eerste plaats door hun getuigenis? Het zegenen van anderen en het meedelen van het evangelie in het getuigenis over Jezus aan anderen? Tijdens het leven van Jezus hebben de discipelen alleen maar hun eigen dorst kunnen lessen. Maar vanaf het moment dat de Heilige Geest in de discipelen komt wonen vanaf Handelingen hoofdstuk 2, komt het levende water ook uit de discipelen vandaan om naar de wereld toe te vloeien. Zo had Jezus het ook tegen Zijn discipelen gezegd: "Maar u zult de kracht van de Heilige Geest ontvangen, Die over u komen zal; en" – en wat dan? Wat is dan het primaire gevolg? – "U zult Mijn getuigen zijn."

Laten we nu kijken naar de vijf reacties op deze proclamatie. Eerst in vers 40. "Velen dan uit de menigte die dit woord hoorden, zeiden: Hij is werkelijk de Profeet." Zij hebben de waarheid van de proclamatie dus aanvaard. En het is nog niet eens een hele kleine groep, want er staat "velen". En ze zijn volledig overtuigd, want ze zeggen dat Hij "werkelijk" de profeet is. En met die uitdrukking de Profeet bedoelen ze de profeet die door Mozes werd beloofd in Deuteronomium 18. Deze profeet is een opvolger van Mozes, Die door het volk in alle dingen zou moeten worden gehoord, wat Hij ook tegen hen zou zeggen. Ze vroegen ook aan Johannes de Doper

of hij deze Profeet was in Johannes 1:25. En de Doper zij heel duidelijk dat hij niet die Profeet was.

Dan gaan anderen nog veel verder. Vers 41: "Anderen zeiden: Hij is de Christus." Ook dat zijn gelovigen. Er is toch wel het een en ander veranderd. In vers 13 lazen we dat niemand openlijk over Jezus sprak, uit vrees voor de Joden. En nu na dit onderwijs op het Loofhuttenfeest, zijn er velen die zeggen dat Jezus werkelijk de Profeet is en anderen dat Hij de Christus is. Dat zullen toch gelovigen geweest zijn. De eerste twee reacties van een gedeelte van de menigte – en dat zijn dan vermoedelijk de pelgrims uit Galilea en Perea - zijn positief. Maar dan ontstaat er meteen weer tegenspraak. Een derde groep wordt door Johannes genoemd: "En weer anderen zeiden: De Christus komt toch niet uit Galilea?" (Vers 41b.) En dan herhalen ze weer dat de profeet had gezegd dat de Christus zou komen uit het geslacht van David en geboren zou worden in Bethlehem. Daar hebben we al eerder over gesproken. Hoe komt het toch dat niemand Hem gevraagd heeft waar Hij was geboren en of Hij uit de familie van David afkomstig was? In ieder geval ontstaat er verdeeldheid over Jezus rond deze kwestie. Sommigen zeggen dat Jezus werkelijk de Christus is, en anderen zeggen dat dat niet kan, omdat Jezus uit Galilea komt. Zo hebben we al drie groepen in beeld gebracht. Maar dan is er nog een vierde groep in vers 44, ook afkomstig van deze pelgrims waarvan gezegd wordt: "En sommigen van hen wilden Hem grijpen." Dus: Hij is de Profeet, Hij is de Christus, Hij kan de Christus niet zijn, laten we Hem grijpen. Verdeeldheid. Ook tussen de eerste en de tweede groep trouwens. Want Jezus de Profeet noemen stelt Hem gelijk aan Jozua. Een leider van het volk die het Woord van God uitlegt. Terwijl de term Christus met name het koningschap van Jezus aanduidt. Daar zit dus toch wel enig verschil in. Maar beide groepen zijn ongetwijfeld gelovigen geweest, die misschien ook wel later tot de gemeente zijn gaan behoren. Het is het enige lichtpuntje in deze lange periode van duisternis in Jeruzalem. Maar daar staat een grote groep van twijfelaars tegenover, en nog erger, de groep mensen die Hem wilde grijpen.

In vers 45 tot en met 52 gaat het nu over het gevolg van deze verdeeldheid bij de overpriesters en Farizeeën. Onder de menigte die het onderwijs van Jezus in de Tempel heeft gehoord, waren ook Tempelwachters en levieten. Hier krijgen ze de benaming "dienaars" wat ze ook echt waren. Het zijn leden van het koor, het zijn degenen die de gereedschappen voor de offers schoon hielden, maar ook de orde bewaakten in de Tempel. Wanneer die komen vertellen wat er allemaal in de voorhof gebeurd is, zeggen de leiders tegen hen: "Waarom hebt u Hem niet meegebracht?" Het is blijkbaar all hun intentie om Jezus te grijpen en te vermoorden. En dan blijkt dat de prediking van Jezus toch ook indruk heeft gemaakt op een deel van de Joodse leiding. Vers 46: "De dienaars antwoordden: Nooit heeft een mens zo gesproken als deze Mens." Ze zijn echt onder de indruk.

Dat is dan de vijfde reactie op het onderwijs van Jezus in de Tempel. Jezus had woorden gesproken woorden die ze nog nooit gehoord hadden. Maar ze krijgen het razende antwoord van de Farizeeën. "Heeft Hij jullie dan ook misleid? Waarom houden jullie je niet vast aan ons voorbeeld? Niemand van ons heeft in Hem geloofd, noch van de priesters, noch van de Farizeeën. Alleen deze menigte, die de wet niet kent, die niet voldoende op de hoogte is ook van de rabbijnse uitleg van de wet, deze menigte heeft zich laten misleiden." Zo gaan ze tekeer. En de priesters die tegen de dienaars gesproken hebben – die dus eigenlijk de zorg om het zielenheil van het volk moesten dienen – vervloeken dat volk. "Maar deze menigte, die de wet niet kent, is vervloekt." (Vers 49.) In de sociale rangorde stonden deze Levieten maar een stapje hoger dan het volk. En de priesters en Farizeeën stonden daarboven. In zekere zin zeggen ze tegen deze levieten: beslis nu eens bij wie je horen wilt. Hoor je bij het domme en vervloekte volk, of hoor je bij de leiders van het volk.

Het laatste stukje van ons gedeelte, het laatste stukje van hoofdstuk zeven. We komen we weer Nicodemus tegen. Hij is een van de Farizeeën en blijkbaar belangrijk genoeg om een leider van het volk te zijn. Hij neemt het nu voor Jezus op, niet zozeer vanuit zijn geloof

in Jezus – want dat heeft hij nog niet – maar wel op grond van de wet van Mozes. "Veroordeelt soms onze wet de mens, als zij hem niet eerst hoort en kennis genomen heeft van wat hij doet?" Nicodemus heeft net begrepen, dat de priesters en Farizeeën van plan zijn om Jezus te grijpen, zonder aanleiding in de wet, zonder wettig proces, en dat ze bovendien hun oordeel over Hem al geveld hebben en dus feitelijk een moordaanslag beramen. Dat blijkt uit het feit dat zij de menigte vervloeken. En dan krijg je even te zien wat het niveau is geweest van deze Joodse leiders. Nicodemus legt de vinger op de zere plek. Er kan geen veroordeling zijn van Jezus zonder Hem eerst te horen en kennis te nemen van wat Hij werkelijk gedaan heeft. Maar zij willen Jezus veroordelen en vermoorden vanwege zijn afkomst uit Galilea. Er is nog nooit een profeet uit Galilea opgestaan. Zij vervloeken het volk dat gedeeltelijk in Hem begint te geloven. Zijn dit soms niet mensen uit de provincie Galilea? Dit zijn mensen zonder kennis van de wet, zonder respect voor de rabbijnse uitleg van die wet, ongelovig, en ongehoorzaam en onwetend volk. Boeren! En met dat vooroordeel willen ze hun eigen oordeel over Jezus onderbouwen. Ze citeren niet de wet, ze gaan niet in op het onderwijs dat Jezus heeft gegeven, ze hebben geen mening over de daden die Hij gedaan heeft. Het is een flinterdun stukje theologie met een enorme dosis sociaal vooroordeel van Judeeërs tegenover Galileeërs waarop al hun haat is gebaseerd: "in Galilea is geen profeet opgestaan."

Er is in dit hoofdstuk veel gedebatteerd, er is veel verbittering geweest en twijfel, sommigen hebben in Jezus geloofd, en dat alles tijdens het Loofhuttenfeest, het feest van de bevrijding, van het einde van de doortocht in de woestijn, van de herinnering aan Gods voorzienige zorg voor het volk tijdens die reis. En het eindigt met een controverse over de wet van Mozes. Nicodemus die de wet serieus neemt, ontdekt dat zijn kameraden op cynische wijze die wet negeren, en hun vooroordelen volgen. Maar de wet is er niet om aan angst en vooroordelen en haat ruim baan te kunnen geven. Maar voorlopig is het einde van de dag aangebroken, het feest is voorbij, de prediking van Jezus in de Tempel is ten einde, de dis-

cussie tussen Nicodemus en de wetgeleerden en priesters is ook voorbij. Hoofdstuk zeven eindigt met een soort vaststelling dat er niets gebeurd is, alsof deze dag niet bestaan heeft: "En iedereen ging naar zijn huis." Dit feest had het feest van de Messias kunnen zijn, het volk had de bron van levend water kunnen aanvaarden. In plaats daarvan zocht het de lekkende bakken weer op. Zo zou je kunnen zeggen dat het profetisch oordeel van Jeremia opnieuw tot vervulling kwam:

"Mij, de bron van levend water, hebben zij verlaten, om zich bakken uit te hakken, lekkende bakken, die geen water houden."